

Kada je kolona već daleko odmakla, potrčao sam da vidim što radi onaj u jarku. U travi, ispod jablana na kojem je netko nevještom rukom ucrtao probodeno srce, ležao je čovjek. Plavokosi mladić kojemu su po licu tek počele izbadati nježne pahuljice. Otvorenih, nebesko plavih očiju koje su razrogačeno gledale nekud u prazno. Činilo mi se da se oči smiješe, da li meni ili ševi koja je treperila u zraku. Iz usta koja su se izvila u bolan grč, tekao je tanki mlaz krvi. Nije pokazivao nikakvog znaka života, a ja sam u paničnom strahu pobjegao, ne znajući ni sam što poduzeti. O tome sam navečer pričao kod kuće, ali su mi rekli da to zaboravim i nikome ne pričam. I nisam pričao i pokušao sam zaboraviti. Tek sada kad sam ugledao oblak prašine i kolonu koja mi se približavala, javila mi se ta slika i bolno sjećanje na taj događaj.

Pogled mi slučajno padne na stablo jablana pokraj kojeg sam stajao. Na njemu je bilo ucrtano probodeno srce. Bože, pa to je upravo ono isto mjesto. Kako se kolona približavala, zamaknuo sam za stablo i skamenjeno promatrao kako pokraj mene prolaze. Odmakli su već daleko kada sam se pribrao i preko polja otrčao kući.

Drugi dan u školi učitelj me je pitao gdje sam bio za vrijeme štafete. Netko od dječaka je dobio: "Drug učitelj, on je zaspao u travi." Svi su se grohotom smijali, a učitelj me je za kaznu poslao u kut na stajanje. Nisam progovorio ni riječi jer se o tome tada nije pričalo.

Bernarda VARGA BABIĆ

BOŽIĆNA PRIČA

*B*ilo je to točno prije tri godine.

U moju malu podstanarsku sobicu, ne kucajući na vrata, mrka i zapuštena izgleda, banuo je neljubazni gazda, larmajući i vičući:

- Danas je Božić! Čak i ti bi se mogla sjetiti da je 25. dan u mjesecu! Čekao sam te i prošli mjesec i mjesec ranije! To tako više ne može! Ja živim od stanarine, a ti ne plaćáš!

Ukočila sam se od neugode i straha još od trenutka kad sam začula struganje njegovih papuča po stepeništu. Nikad nisam ni trebala uzeti stan kod tog starog, neuljudnog i neurednog starca.

Ali taj sobičak za jednu osobu bio je najbolje rješenje što sam ga našla u kriznom trenutku svoga života. Soba je blizu moga poduzeća, pa sam, naročito u zimsko vrijeme, u 5.30 ujutro zahvalna za blizinu stanovanja. A i stanarina nije previsoka u odnosu na one što ih plaćaju moje kolegice s posla. Pa ipak, i taj iznos je velik izdatak za mene, s obzirom da je plaća neredovita, a u zadnja tri mjeseca i posve izostala. Ono malo uštedevine što sam je uspjela prikupiti odricanjem od kupovine tijekom ove cijele godine, brzo će se istopiti. To ne smijem dirati, ta što ću jesti! S grijanjem je već pošlo naopako - starom su isključili plin već početkom jeseni! Znam da je škrt i da nije htio platiti račun za cijelu prošlu godinu. On sjedi u dvorišnoj kuhinji uz toplu peć na drva, bolje rečeno na letvice koje skida cijelog ljeta sa sanduka dovučenih u dvorište s placa, kilometar dalekog. Iz njegova se dimnjaka vije dim, a ja, zamotana u dvije deke sjedim za malim toaletnim stolićem i pokušavam vidjeti dobru stranu štednje plina - bar će mi otpasti račun za grijanje! Šutim već dugo, nikom ništa ne prebacujem i strpljivo čekam zaostale plaće. Nada-

la sam se da će stići bar jedna za blagdane. Htjela sam kupiti električnu grijalicu i nekako prezimiti u ovoj potkrovnjoj ledari.

Na prozorskom staklu rascvalo se smrznuto cvijeće i zamračilo mi vidik. A tako sam se radovala svakom tračku sunca koji se milostivo sručio na moj krevet. Ma, ni taj vidik na crvene krovove velikoga grada i poneki odlomak asfalta nije bog zna što! Pa ipak, pogled na grad i zvuci prometa činili su mi dobro; kao da sam i ja dijelom tog užurbanoga života, prihvaćena kao stanovnik i kao svaki drugi građanin. Mislila sam tada kako ipak nisam baš posve sama na ovome svijetu.

Ja nemam s kim razgovarati kad se vratim s posla. Susjedi žive svoj život i niti ne primjećuju brze izmjenne stanara. Ne bi ni bilo dobro da se upoznam s bilo kim iz susjedstva; stari me upozorio da ću ja biti kriva ako tko sazna da mu nisam rođakinja, već samo još jedna nova neprijavljena stanarka.

Gazda nije za razgovor - niti shvaća ovo vrijeme i život, niti što zna o ljudima i njihovim problemima. Koliko sam shvatila, to mu i nije potrebno, dovoljna mu je njegova samoća, uz toplu peć i lonac graha. Žena mu je umrla prije nekoliko godina, ali on nije u žalosti, naprotiv, grdno su se svađali i njen nestanak je za njega tek novo stečeni mir.

Odmah, pri dolasku, pristala sam na sve; da ne primam posjete, da ne priređujem slavlja ni druženja, da nemam mačku ni kanarinca...

Ako pristaješ na moje uvjete - rekao mi je - možeš ostati. Ali ne dozvoljavam posjete, ni muške ni ženske. I nemoj misliti da ću se smekšati za tvoj rođendan ili bilo koji blagdan. Meni su svi dani isti!

To blagonaklono dopuštenje za ostanak dao mi je tek nakon pomnog ispitivanja o mom statusu.

- Jesi li udata?

- Nisam.

- Razvedena?

- Nisam.

- Zaručena?

- Ne, ne, nisam.

- Imaš dečka?

- Ma nemam ni dečka.

- Gdje ti žive roditelji?

- To...ne znam...

- Imaš braće, sestara?

- Mislim da nemam.

- Gdje radiš?

- Tu blizu, u tvornici namještaja. Radim na stroju.

- Za stalno ili sezonski?

- Na neodređeno vrijeme.

- A plaća, kolika ti je plaća?

- Tak, prosječna. Ali redovita - dodala sam brzo jer je tada tako i bilo.

Starac mi se nije svidio, ali toliko sam se nahodala po gradu da bih uzela bilo koji stan na koji bih naišla. Sobe koje sam obišla bile su živi očaj; pljesnive, zagušljive, kroz njih se prolazilo u druge sobe, neke s dva i više kreveta, vlažne, neoličene, skupe...Bile su sve samo ne pristojni prostor za život jedne djevojke skromnih prohtjeva.

- Dobro, uzimam te na stan! Plaćanje svakog 15. u mjesecu. Grijanje plaćaš posebno. U sobi je zabranjeno kuhati i pušiti. Nema glasnog puštanja muzike, nema hodanja u klompama. Imaš ovdje u hodniku

zahod i tuš, ali to održavam sama jer ja tu ne zalazim.

Dao mi je ključ i odstrugao kratkim koracima u svoj dvorišni kućerak. Ja sam se popela u potkrovlje, otključala sobu i prvi put vidjela svoj dom! Malen i mračan, samo s krevetom, stolićem i tabureom, s ormarom u podnožju postelje, kakav - takav, ali moj prvi stan.

U domu više nisam imala pravo boraviti. Dali su mi sve što su mi mogli dati; smještaj, brigu, hranu, društvo i školu. Zakon kaže da se moram osamostaliti i početi živjeti na svoj račun. Na moje mjesto u domu čekaju već druga napuštena i nesretna djeca.

Ravnatelj i osoblje doma priredilo mi je oproštaj. Djeca su mi darovala ručno izrađene ukrase za uspomenu, a kuharica je ispekla pitu mađaricu za rastanak. Sva moja nesuđena braća su je kušala, navikla da sve dijele. Za svakoga po kolač!

Ravnatelj je održao govor, nešto o stvarnom životu koji me čeka izvan sigurnih zidova doma. Meni najdraža Milica napisala je i pročitala tužnu oproštajnu pjesmicu. Mlađi su me gledali velikim, ozbiljnim očima - zavideći mi što sam odrasla i odlazim ili možda tužni što gube sestru koja im je rado priskakala u pomoć.

I sama sam, bez obzira na razgovore i pripreme, imala dvojne osjećaje; žalost što nakon 16 godina napuštam ovo toplo i sigurno mjesto i iščekivanje da mi dobra sreća podari lijep život koji želim u vanjskom svijetu. Do sada sam bila zbrinuta, ali sada preuzimam svoj život u svoje ruke. Od sada, za svoje postupke, odgovaram samo sebi.

- Ovamo uvijek možeš doći po savjet ili na razgovor. Posjeti nas za Božić. Za tebe su ova vrata uvijek otvorena - rekao je gospodin ravnatelj, ali ja sam znala da su to samo ljubazne riječi za oproštaj. Ovo je društvo ispunilo sve obaveze prema meni i ja tu više nemam nikakvih potraživanja.

Tako ti je to u životu, rekla sam sama sebi, stojeći suznih očiju ispred žute fasade doma, s putnom torbom i s vrećicom u koju je kuharica spremila sendvič i jabuku. Moji mali prijatelji mahali su mi s prozora, a ja sam, hrabro se smiješeći, otišla, ni jednom se ne okrenuvši za sobom.

Otada živim sama u ovom potkrovlju, hranim se paštetama i ribicama iz konzerve, voćem i pahuljicama u mlijeku. Sjedim i slušam tranzistor, maštam i pišem za svojim stolićem. Na papir stavljam svoja razmišljanja, vodim usamljene rasprave, polemike sama sa sobom, analiziram način života ljudi koje poznajem...

Kad je lijepo vrijeme šećem gradom, nekad užurbano, kao s ciljem, nekad laganim korakom gledajući izloge. Sjednem na klupu u parku, smiješim se djeci u igri, gledam obitelji...Ponekad nađem odbačene novine, pročitam naslove i saznam pokoju novost. Redovito odlazim samo u crkvu i čitaonicu. U prvu više iz navike, u drugu iz potrebe. Razmišljam o svom životu, planiram. U čitaonici dobivam hranu za svoje misli, saznajem nove stvari o ljudima, njihovim naravima i karakterima, učim život da bih shvaćala sve one stvari što ih curama obično govore njihovi roditelji. Meni nema tko govoriti, ja ne znam za svoje roditelje jer sam napuštena i odbačeno dijete, nevoljeno i bez imena i porijekla.

Smiješno je reći, ali najčešće se zabavim igrom prepoznavanja: sjednem na barsku stolicu iza tamnoga stakla kafića i pijuckajući vrući čaj promatram ljude. Prolaznici zastanu piljeći kroz tamno staklo u želji da proniknu u unutrašnjost. Ja, s mog sigurnog mjesta u uglu pažljivo promotrim svaku ženu četrdesetih godina tražeći bilo kakav znak zajedništva s mojom bijelom puti, tamnom kosom i očima, s pjegicama na nosu, znamenkom na obrazu...Znam, glupa je ta igra traženja majke, osobe koja te ne želi vidjeti ni upoznati. A opet, mislim si kako ipak ponekad mora biti nesretna ta žena, bar u trenucima kad se sjeti da negdje postoji kćer koja i jest njena, a opet i nije. Razmišlja li uopće o meni, kakva sam osoba, ličim li na nju, kako uopće izgledam...I zamišljam kako ju je neka nevjerojatno nesretna okolnost prisilila da se od-

rekne svoga djeteta. Zavaravam se da su je prevarile i nagovorile neke zle osobe iz njene blizine i da je do sada nebrojeno puta požalila svoj postupak. Pa ipak, zašto me onda nikada nije potražila? A mogla je bar navratiti u onu crkvu pred čijim me vratima ostavila umotanu u plavu dekiću. Rekli bi joj da su me dali u dom. A onda se stresem, odagnam te nekorisne misli i zabavim se stvarnošću.

Božić je. Već danima se osjeća užurbanost i neko iščekivanje. Sjetim se radosti mojih kolegica i njihovih priča o darovima, o kićenju toplih domova, mirisnih od spremljenih jela i kolača.

Nisam se željela odazvati na njihove pozive, naprosto im nisam htjela smetati.

Mislila sam kako i neće biti loše malo se osamiti uz muziku, počastiti se kupljenim kolačima i sokom. Na stolicu sam već okitila borovu grančicu i zapalila svijeću.

A sada tu, na mojim vratima stoji gazda i traži novac koji ja nemam. Objašnjavam smirujućim glasom da nije bilo plaće, a više mi nitko ne može ni posuditi novac. Obećavam mu da ću mu platiti malo više samo ako se strpi i još malo pričeka. No ništa ne koristi, stari bijesni, viče, neugodan je. Podiže u zrak svoj drveni štap i prijeti:

- Gotovo je, gotovo! Otkaz! Van iz moga stana!

- Ali gazda, gdje da idem sada, na Božić?

- To nije moja briga, trebala si misliti o tome prije! Sutra moraš otići! Našao sam novog stanara! Dolazi sutra u podne! I da znaš, platio mi je tri mjeseca unaprijed!

Plakala sam cijelo popodne. Ali suze mi nisu donijele olakšanje. Izašla sam do govornice i nazvala dom. Javio mi se neki nepoznati ženski glas. Pitala sam za ravnatelja. Nema ga, na zimovanju je u Sloveniji. Tražila sam da mi potraže kuharicu.

-Koga? - pita nepoznata žena. - A, stara gospođa je otišla u penziju. Čujte, dežurna sam, moram ići.

- Oprostite, neću vam više smetati....

Odvukla sam se do crkve, sjela u zadnju klupu daleko od sitne starice u klecalu. Nije mi bilo ništa lakše ni poslije bezglasne, skrušene molitve. Naprosto nije djelovala. Bila sam ljuta na Boga i na svijet, na ljude i cijeli svoj život.

Palo mi je na pamet da potražim utočište kod časnih sestara. Odbacila sam tu misao, nisam se bila spremna nikome obvezati. Nisam smjela izgubiti slobodu koju još nisam ni zadobila. Morala sam naći drugo rješenje.

Navratila sam kod šefa. To je bilo potpuno pogrešno. Sva sreća da je kod kuće bila samo njegova stara majka. Nije ni shvatila tko sam i što hoću. Čestitala sam joj Božić i otišla. Samo u starim američkim filmovima NETKO pomogne beskućniku koji promrznut i gladan stupi na prag baš one kuće gdje su mu voljni pomoći. Život je posve drukčiji.

Kupila sam oglasnik i telefonirala iz govornice dok mi nije istekla kartica. Zakasnili ste, stan je iznajmljen. Koja to osoba traži stan na Božić! Mi slavimo, čovječe!

Da sjednem na vlak i iskrcam se u Donjem Miholjcu, mjestu moga rođenja? Ma koga da tamo potražim kad ne znam ni jedno jedino prezime. Otići ću jednoga dana kad se sredim, kad budem imala novca da platim istragu. Sada ništa.

Ako do sutra ništa ne nađem, otići ću na par dana kod Marine, moje kolegice koja živi s mamom u Sesvetama. Ali to je samo privremeno rješenje.

Što da radim, kome da se obratim?

Nisam ni primjećivala ljude u prolazu. Tek kad me zaustavio muškarac sa šeširom povjerljivo se nagnjući k meni, shvatila sam da me pita....Stresla sam se od gađenja i srama i požurila kući. Kako ja to izgledam da se ovaj čovjek tako zabunio? U tamnom staklu večernjih izloga vidjela sam pristojno odjevenu,

skromnu djevojku zabrinuta, gotovo očajna lica.

Ušuljala sam se u još uvijek moju sobu i nisam palila svjetlo. Nisam htjela da stari zmaj vidi kako sam došla i uputi mi možda još koju tešku riječ. Legla sam u tišini na krevet, potpuno odjevena i s namjerom da samo odmorim ranjenu dušu. Gledala sam u plamičak dogorjele božićne svijeće i zaspala.

Mladost je nepobjediva. Utrnula i ozeblih koljena, probudila sam se rano ujutro. Već je bilo svjetlo. Osjećala sam se odmoreno ali u svijest mi se odmah sručila sva ozbiljnost moje situacije. Sjela sam i duboko uzdahnula. Onda sam pomislila: kukavice božja, što si se prepala života. Mlada sam, zdrava, još uvijek imam kakav takav posao, naći ću već neko rješenje.

Počela sam pakirati svoju torbu. Pojela sam kekse i naranču. Otišla u dućan po kartonsku kutiju za knjige. Srela staroga u dvorištu i pozdravila ga. Jadnik, i on ima svoj križ koji treba nositi tako sam i ...svakakav. Neka mu njegov stan, evo ja ću sada otići. Odnijela sam mu neotvorene konzerve, staklenke salate, jaja i stari kruh.

Soba se činila prazna bez papirnatih ukrasa mojih domskih prijatelja. Već su požutjeli, ne mogu ih ponijeti sa sobom. Odnijela sam ih u smeće. Oklijevala sam tek sekundu, a onda sam ih ipak, doduše u kutiji, lagano odložila na vrh kante. Zbogom, jedini moji!

Ipak ću još jednom morati doći ovamo. Ne mogu odmah odnijeti sve svoje stvari. Nešto sam ipak uspjele kupiti i napraviti bar dojam da je to moj topli dom.

Samo je božićni ukras s ugaslom svijećom još stajao na stolu. Posteljina sam smotala u velike najlon vrećice i odložila na vrh ormara. Sjela sam na krevet i čekala podne. Novoga stanara moram zamoliti da mi pričuva stvari dok ne dođem po njih.

Nešto poslije dvanaest čula sam da netko dolazi sa starcem. Pokušala sam sačuvati posljednje zrnce dostojanstva smireno stojeći kraj prozora. Na vrata je ušao muškarac srednjih godina s brkovima i prvim sje-dinama. Očito terenac, netko tko ima brojnu obitelj za uzdržavanje negdje u selu pa mora u gradu, na građevini, zarađivati daleko od svojih milih. Ah, moja je mašta odmah isprela priču.

Progovorili smo tek nekoliko riječi, da, čuvat će mi stvari, ne, neće mu smetati, dobro, neka dođem kad mogu. A kamo ja idem, pita me. Ne znam još, kažem. Čovjek se zgranuto i s predbacivanjem okrenuo k starcu.

- Pa niste je valjda izbacili po toj zimi?

- Nije platila, nije platila! - branio se stari.

- Ma dajte, čovječe, malo srca. Koliko vam duguje?

- Ne prima plaću, neću ja probleme...

- Ma k vragu, stari, stvarno si neki. Pa i meni si uzeo odmah za tri mjeseca unaprijed. A odmah si mogao znati da sam u nevolji kad sam k tebi došao tražiti stan.

Čovjek je staroga po bosanski oslovio s ti otvoreno ga gledajući u oči.

- Ovako ćemo, reče čovjek, očito navikao da se njegova sluša.

Čudila sam se starome i njegovu skrušenom držanju. Šutio je i slušao.

- Imaš ti još koju sobu ovdje?

- Ha, cijela je kuća prazna, ja boravim u dvorišnoj kuhinji - promrmlja stari. - Ali u prednje sobe se nije ulazilo još od...kad je stara umrla. To nije ništa sredeno.

- Pa dobro, ima nas zdravih i spretnih. Ja sam zidar (Bingo, pomislim ja!) i znam svašta radit. A ovdje ima i previše posla. Ti ćeš stari lijepo sjedit kraj tvoje tople peći a ja ću ti priređivati drva i popraviti sve u kući. Mala će ti nositi stvari iz dućana, kuhati za sve troje na tvojoj peći i čistiti cijelu kuću. Tako tri mjeseca dok ne istekne moja stanarina. Mala ostaje u svojoj sobi, a ja ću si nešto prisložiti dolje.

- Daj, boga ti, stari, da sada svi sjednemo u tvoju kuhinju i lijepo ručamo ko ljudi. Evo ima u mojoj torbi šunke i kolača, nije mene Kata poslala bez ičega! Ta Stjepanje je, ljudi, a ja sam Stjepan! - reče ljudina i povede nas stepenicama dolje, kroz dvorište, u toplu kuhinju, za stol na kojem se začas svega našlo. Stari je poslušno sjeo na svoje omiljeno mjesto i krišom rukavom otirao suzne oči. Ja sam veselo prostirala stol, nosila tanjure, vilice, noževe, čaše, zveckala i smijala se, šalila sa starim, brbljala s ovim čovjekom koji je u samo deset minuta preuzeo kormilo nad tonulom brodicom s dva očajna nemoćnika i svojim snažnim, vičnim rukama usmjerio je do obale, na sigurno.

Nisam se usudila ni pomisliti na nevjerojatnu slučajnost da je upravo takav čovjek bio otac iz mojih snova. Istoga časa i bez ikakve sumnje bila sam spremna poslušati ga do zadnje riječi. Kako se slučaj čudno poigrava ljudskim sudbinama. Od žalosne nemoći potpuno napuštenog bića do uskrsnuća nade u život i vjere u budućnost. I sve to u jednom jedinom danu!

Bio je to najljepši Božić u mom životu! Može ga nadmašiti samo obiteljska idila uz voljenog čovjeka i drago dijete u vlastitom, toplom domu! A i to će biti jednoga dana, sada sam potpuno sigurna u to.